

Usmernenie Pamiatkového úradu SR pre spracovávanie dokumentácie pamiatkového architektonicko-historického výskumu

ÚVOD

Cieľom tohto metodického usmernenia je predovšetkým zabezpečenie

- jednotného postupu,
- súladu s platnými právnymi predpismi,
- požadovaného kvalitatívneho stupňa

pri spracovávaní dokumentácie pamiatkových výskumov.

Ide o rozpracovanie platných právnych noriem, ktoré má slúžiť pre usmernenie prípravy, spracovania, obsahu a rozsahu dokumentácie architektonicko-historického pamiatkového výskumu, vo vzťahu k požiadavkám orgánov ochrany pamiatkového fondu.

Z hľadiska zabezpečenia zachovania pamiatkových hodnôt každej skúmanej pamiatky je veľmi dôležité, aby pre vykonávanie pamiatkových výskumov boli stanovené jasne definované podmienky, vrátane stanovenia požiadaviek na spôsob spracovania, obsah a rozsah prípravnej dokumentácie výskumu.

Metodické usmernenie je interný materiál Pamiatkového úradu SR Bratislava, je určený predovšetkým

- odborným zamestnancom PÚ SR Bratislava,
- pracovníkom štátneho pamiatkového dohľadu Krajských pamiatkových úradov,
- vlastníkom pamiatok, investorom obnov,
- oprávneným osobám na vykonávanie architektonicko-historických pamiatkových výskumov podľa § 35 zákona č.49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu.

Akceptovanie metodického usmernenia zo strany realizátorov pamiatkových výskumov je o.i. jedným zo základných predpokladov pre vydanie súhlasného stanoviska

Pamiatkového úradu SR Bratislava k výsledkom výskumu podľa § 7, ods.2 písm. n)
vyhlášky MK SR č.16/2003 Z.z.

Zo strany orgánov pamiatkovej ochrany je žiaduce v rozhodnutiach predpisovať zbytočné a samoučelné výskumy, predovšetkým deštruktívnymi metódami. Ešte pred vydaním rozhodnutia je potrebné preveriť (archívy, dokumentačné fondy), či už pamiatka bola skúmaná a či sú dokumentácie zpredchádzajúcich výskumov k dispozícii, aké poznatky priniesli a prípadne aké dôležité údaje ešte chýbajú. Rozhodovať o výskume treba taktiež na základe rozsahu a spôsobu prípadnej budúcej obnovy alebo zásahu do pamiatky (napr. pri jednoduchej obnove fasády, ktorá nepredpokladá napr. vytváranie nových otvorov, nie je potrebné predpisovať hĺbkový pamiatkový výskum celého objektu a pod.), charakteru predmetnej pamiatky (historický objekt s početnými prestavbami versus pamiatka moderny z 1.pol.20.stor. s dostupnou plánovou dokumentáciou).

Je nutné v súlade s § 39 ods. 4 zákona č.49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu podriaďovať požiadavky na výskumy záujmom pamiatky, vrátane minimalizovania deštruktívnych zásahov do nej. Požiadavky na rozsah, spôsob a metódy výskumu musia byť jasne a exaktne formulované.

Optimálnym riešením pre sledovanie kvality výskumu a pre dosiahnutie kvalifikovaného posúdenia jeho výsledkov je predpísanie ohlásenia začiatku výskumných prác štátnemu pamiatkovému dohľadu už v rozhodnutí, v ktorom sa výskum požaduje. Súčasne je (podľa potreby, náročnosti výskumu, hodnôt skúmanej pamiatky) vhodné stanoviť do rozhodnutia aj podmienku priebežného sledovania výskumu štátnym pamiatkovým dohľadom a uskutočnenia záverečnej ohliadky (resp. kontrolného dňa, komisionálneho posúdenia alebo pod.). Záznam z tejto záverečnej ohliadky by mal byť súčasťou výskumnej dokumentácie.

Východiskami tohto metodického usmernenia sú predovšetkým podmienky a požiadavky stanovené

1. zákonom č.49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu, Šiesta časť „Výskumy a nálezy“ (ďalej len „pamiatkový zákon“)
2. jeho vykonávacou vyhláškou MK SR č.16/2003 Z.z. , § 7 (ďalej len „vyhláška“).

Okrem uvedených základných právnych noriem sa metodické usmernenie opiera predovšetkým o medzinárodné zmluvy, charty a dohovory o ochrane kultúrneho dedičstva, špeciálne najmä o „Zásady dokumentovania pamiatok, skupín budov a lokalít“, prijaté v Sofii v r.1996 11. valným zhromaždením ICOMOS.

Ďalším podkladom pre spracovanie tohto usmernenia boli závery a výsledky vedeckého kolokvia „Teória a prax výskumu architektonických pamiatok“, konaného v spolupráci viacerých odborných inštitúcií na Fakulte architektúry Slovenskej technickej univerzity v Bratislave v r.1998.

Odborným materiálom, z ktorého toto metodické usmernenie vychádza, je aj Metodika spracovania dokumentácie pamiatkových prieskumov a výskumov, spracovaná Slovenským ústavom pamiatkovej starostlivosti Bratislava v r.1992.

Na základe aktualizácie uvedených materiálov v syntéze s požiadavkami stanovenými vyhláškou toto metodické usmernenie rozpracováva rozsah jednotlivých častí dokumentácie architektonicko-historického pamiatkového výskumu (ďalej len „výskum“) nehnuteľnej národnej kultúrnej pamiatky (ďalej len „NhNKP“). Osnovu danú vyhláškou dopĺňa o konkrétne podmienky a požiadavky na výskum NhNKP tak, aby vyjadrovali ich rôznorodosť a individuálny prístup k ich výskumu a obnove, ale zároveň zjednotili napĺňanie obsahu dokumentácie výskumov a boli pre všetkých spracovateľov, ale aj pracovníkov ochrany pamiatkového fondu záväzné.

Jedným zo základných metodických prístupov k pamiatkovým výskumom pre NhNKP bude požiadavka na spracovanie jedného syntetického výskumného elaborátu so zahrnutím architektonicko-historického a ďalšieho príslušného výskumu. V prevažnej väčšine prípadov pôjde o umelecko – historický výskum vzhľadom na to, že pri NhNKP sa väčšinou jedná o niektorý druh tzv. veľkej alebo malej architektúry alebo iného stavebného diela (neplatí to napr. u ľudových stavieb, technických pamiatok a pod). Je preto nevyhnutné tieto druhy pamiatkových výskumov spracovávať s tým, že podľa povahy NhNKP sa vzájomný pomer oboch druhov výskumov primerane špecifikuje a odborne sa odôvodní prevažujúci druh výskumu, resp. jeho absencia.

Pozn. : Pre samostatný umelecko-historický výskum (predovšetkým pre hnutelné NKP a NhNKP výtvarnej povahy) je vypracované osobitné metodické usmernenie.

SKLADBA VÝSKUMNEJ DOKUMENTÁCIE

Dokumentácia architektonicko-historického výskumu má podľa vyhlášky určený nasledovný rámcový obsah:

- a) Základné údaje o kultúrnej pamiatke
- b) údaje o zadaní, metóde, spracovaní a organizácii pamiatkového výskumu
- c) opis kultúrnej pamiatky vrátane jej technického stavu
- d) inventarizačný súpis hodnotných detailov a prvkov
- e) inventarizačný súpis prípadných sond a nálezov s ich odôvodnením a vyhodnotením
- f) analýzu vývoja kultúrnej pamiatky
- g) vyhodnotenie výskumu v písomnej a grafickej podobe
- h) charakteristiku pamiatkových hodnôt kultúrnej pamiatky
- i) návrh ochrany, obnovy a prezentácie kultúrnej pamiatky
- j) požiadavky na vykonanie prípadných ďalších špecializovaných výskumov s určením rozsahu a s odôvodnením
- k) fotografickú a grafickú dokumentáciu súčasného a podľa možností aj historického stavu kultúrnej pamiatky, ako aj dokumentáciu o priebehu výskumu
- l) údaje o podkladoch, prameňoch a použitej literatúre
- m) iné súčasti, ktoré autor pamiatkového výskumu považuje za dôležité z hľadiska dokumentovania pamiatkových hodnôt kultúrnej pamiatky, ich zachovania, obnovy a prezentovania
- n) stanovisko Pamiatkového úradu SR k výsledkom výskumu.

Návrh podľa písm. i) má v zmysle vyhlášky obsahovať:

- a) zhrnutie výsledkov umelecko - historického a architektonicko- historického výskumu
- b) požiadavky :
 - na zachovanie, obnovu a prezentáciu hodnôt kultúrnej pamiatky, jej hmotnej podstaty, prvkov a detailov tvoriacich jej súčasť,
 - na odstránenie predchádzajúcich nevhodných zásahov a úprav
- c) návrh konkrétnych opatrení na záchranu a obnovu kultúrnej pamiatky a jej vhodné funkčné využitie
- d) grafické zobrazenie navrhovaného spôsobu obnovy kultúrnej pamiatky.

V praxi je možné toto poradie pozmeniť, pokiaľ to charakter výskumu a logika skladby výskumnej dokumentácie vyžaduje, resp. možno niektoré časti vodôvodnených prípadoch vynechať (napr. inventarizáciu sond, pokiaľ sa nerobila sondáž). Vynechanie niektorej z častí musí byť v dokumentácii konkrétne zdôvodnené.

METODICKÉ ROZPRACOVANIE JEDNOTLIVÝCH ČASTÍ VÝSKUMNEJ

DOKUMENTÁCIE:

a) Základné údaje o kultúrnej pamiatke:

Vychádzajú z automatizovaného registra a z evidenčného listu NhNKP v Ústrednom zozname pamiatkového fondu a obsahujú povinné údaje:

1. Obec, mesto:
2. Miestna (mestská) časť:
3. Okres:
4. Kraj:
5. Unifikovaný názov NKP:
6. Bližšie určenie:
7. č. ÚZPF NKP:
8. Adresa:
9. Stará adresa:
10. Zaužívaný názov NKP:
11. Historický názov NKP:
(body 10. a 11. sa vyplňajú, ak názvy existujú)

V prípade, ak ide o výskum jednotlivého objektu, ktorý je súčasťou NhNKP, je potrebné uviesť aj údaje:

12. Unifikovaný názov PO:
13. Bližšie určenie:
14. Index PO:
15. Adresa:
16. Stará adresa:
17. Zaužívaný názov PO:
18. Historický názov PO:
(body 15. a 16. sa vyplňajú, ak sa adresa PO nezhoduje s adresou NhNKP, body 17. a 18., ak názvy existujú)

V špecifických prípadoch a podľa potreby možno uviesť aj iné základné údaje, ktoré sú pre danú NhNKP (PO) významné, dôležité, určujúce, napr. sloh, datovanie, autor projektu a pod.

b) Údaje o zadání, metode, spracovaní a organizácii výskumu

Sú povinnou súčasťou výskumnej dokumentácie.

Hlavnou metodickou požiadavkou na túto časť je, že z uvedených údajov musí byť zrejmé, aký druh, rozsah, spôsob a metóda výskumu boli realizované a na základe akých požiadaviek a kým boli tieto požiadavky stanovené. Ďalej musí byť uvedené, z akého dôvodu sa výskum realizoval a akým spôsobom bol podmienený typom, charakterom, užívaním a stavom pamiatky alebo inými okolnosťami, resp. ako charakter výskumu súvisel s budúcim využitím pamiatky alebo predpokladanými zásahmi do nej.

Táto časť dokumentácie má obsahovať:

1. Meno a adresa realizátora výskumu (zodpovedných členov výskumného kolektívu), uvedenie údajov o oprávnení na vykonávanie pamiatkového výskumu (číslo osvedčenia o osobitnej odbornej spôsobilosti pre daný druh výskumu a dátum jeho vydania Ministerstvom kultúry), príp. je možné toto nahradiť kópiou osvedčenia v prílohe.

2. Meno (názov) a adresa objednávateľa výskumu dátum zadania a termín plnenia úloh s jej presným pomenovaním.

3. Meno (názov) a adresa vlastníka NhNKP (PO) – uvádza sa iba dobrovoľne, keďže ide podľa § 22 ods.5 pamiatkového zákona o chránený údaj.

4. Rozsah, charakter a cieľ výskumu - na základe požiadaviek stanovených v rozhodnutí príslušného Krajského pamiatkového úradu (KPÚ); charakteristika (komplexný, čiastkový – s odôvodnením čiastkovosti), so špecifikáciou a diferenciáciou prístupu k plneniu objednávky, napr. v prípade etapizácie výskumných prác na NhNKP, ak nie je možné skúmať celý objekt v jednom termíne, resp. ak nemožno skúmať všetky jeho časti požadovanou rovnakou metódou, alebo vsúvislosti s druhom predpokladaných prác pri obnove - od bežnej údržby až po komplexnú obnovu.

5. Predmet a zameranie výskumu – ktoré časti pamiatky boli skúmané, či bola predmetom skúmania celá NhNKP (PO) alebo iba vybraná časť (exteriér, interiér, jedno krídlo a pod.), s uvedením dôvodov, prečo nebola skúmaná celá pamiatka, príp. ak neboli niektoré jej časti sprístupnené atď.

Zameranie uviesť predovšetkým vtedy, ak bolo špecifické – napr. na zistenie stredovekého základu domu, na overenie prístavieb, na pôvodný výraz priečelia atď.

6. Metóda výskumu - odôvodnenie voľby metódy pamiatkového výskumu NhNKP – nedeštruktívneho, deštruktívneho, kombinovaného, a to jednak vo vzťahu k požiadavkám vyplývajúcim z rozhodnutia KPÚ, jednak vo vzťahu k charakteru a stavu pamiatky a k predpokladanému rozsahu obnovy NhNKP.

7. Spracovanie a organizácia výskumu vyjadruje predovšetkým špecifikáciu požiadaviek na materiálno - technické zabezpečenie (kvalita zamerania, prístupnosť NhNKP a pod.), spôsob práce a podmienky získavania poznatkov (údaje o NhNKP, archívne a iné podklady).

c) Opis kultúrnej pamiatky vrátane jej technického stavu

Odborný opis má byť stručnou a jasnou, pritom však dostatočne podrobnou charakteristikou NhNKP (PO). Spracováva sa na základe vizuálnej ohliadky, s uvedením takých faktografických údajov z dostupných a hodnovemých prameňov, (odborná literatúra a archívne pramene), ktoré sú významné, dôležité pre vystihnutie charakteristiky NhNKP.

Opis pamiatky má obsahovať:

1. Situovanie NhKP v zástavbe (resp. v teréne mimo zástavby) a PO v rámci NhNKP.
2. Typologický druh, základnú charakteristiku.
3. Slohové zaradenie, prevládajúci sloh, zásadné zmeny a prestavby, čitateľné aj na základe vizuálnej ohliadky a známe z prameňov a literatúry.
4. Pôdorysnú skladbu, dispozíciu, podlažnosť, traktovosť, radenie a prístupnosť priestorov v traktoch, opis podlaží.
5. Charakteristiku vertikálnych a horizontálnych konštrukcií, typy klenieb a stropov, komunikačné systémy atď.
6. Fasády – osovosť, členenie, otvory (portály, okná) a pod.
7. Charakteristiku tvaru strechy (striech) s krytinou, krov, komína pod.
8. Architektonické články, ich slohové a typové zaradenie (kamenné, murované).
9. Kovové súčasti (zábradlia, mreže, kovania, konzoly, dvere, liatinové konštrukcie a pod.), typy cennejších drevených súčastí (dvere, okná, dlážky, konzoly, drevené obloženia stien, vstavaný nábytok, zábradlia a pod.), typy historických vykurovacích telies (kozuby, kachľové pece, kuchynské a historické železné pece) atď.
10. Výtvarnú a umelecko-remeselnú výzdobu, tvoriacu súčasť architektúry (štuky, nástenné a nástropné maľby, plastiky), vždy v súvislosti s popisom príslušnej stavebnej konštrukcie, ktorej sú súčasťou.
11. Ostatné špecifiká a hodnotné, resp. stavebno-technicky, konštrukčne, umelecko-historicky a inak zaujímavé súčasti a prvky NhNKP (PO).

Samostatnou súčasťou opisu je (v opodstatnených prípadoch) :

12. historická zeleň - v súvislosti s jej funkciou v rámci NhNKP, jej súčasná charakteristika, stručné historické údaje a pod.

Opis technického stavu má obsahovať:

1. Charakteristiku miery zachovania konštrukcií, materiálovej podstaty a jednotlivých prvkov na základe vizuálnej ohliadky.
2. Určenie druhu, rozsahu a podľa možnosti aj príčin poškodení NhNKP (PO) a jej prostredia z pohľadu pamiatkovej ochrany.
3. Uvedenie identifikovateľných (pred výskumom) sekundárnych úprav, opráv, prestavieb, reštaurovania a pod.
4. Záverečné vyhodnotenie technického stavu so zameraním na:
 - 4.1. konštrukčno-materiálový popis NhNKP, vrátane zabezpečenia technickou infraštruktúrou (ak ju pamiatka má - voda, kanalizácia, plyn, kúrenie, VN NN napätie),
 - 4.2. popis narušenia jednotlivých konštrukcií a prvkov na základe ohliadky.

Pokiaľ sa opis stavu kultúrnej pamiatky opiera aj o výsledky predchádzajúcich špecializovaných výskumov a prieskumov (statický, vlhkosťný, mykologický a pod.), je nutné tento fakt vopise uviesť.

d) Inventarizačný súpis hodnotných detailov a prvkov

Táto časť dokumentácie je jej povinnou súčasťou, jej zaradenie v materiáli môže byť variabilné, v rámci skladby materiálu je potrebné zväžiť, kam je logické zaradiť túto časť. Závisí to napr. aj od charakteru výskumu a inventarizovaných prvkov (napr. pri vizuálnom výskume, kde nebudú zistené žiadne ďalšie, dovtedy neznáme detaily a prvky, môže byť zaradená za opis pamiatky; pokiaľ existujú alebo prevažujú prvky a detaily nájdené až výskumom, je logickejšie jej zaradenie až za vyhodnotenie výskumu.

Obsahovať má situovanie a popis detailov a prvkov podľa podlaží – fasády, suterén, prízemie, poschodia, podkrovie, zoradené podľa materiálovej skladby

- murivá a omietky (napr. cenné časti murív, štuková výzdoba a štukové či murované architektonické prvky)
- kameň (napr. portály, šambrány okien, dekoratívne prvky fasád, klenbové rebrá, konzoly, stĺpy, schodiskové stupne, erby)
- kov (napr. zábradlia, mreže, konzoly)
- drevo (napr. obloženia, výplne, parkety a dlážky, vzácne tesárske konštrukcie)
- maľby a sgrafito
- ostatné (tehla, terakota atď.).

Optimálne riešenie je položkové, kde popis každej z položiek má mať v zásade nasledovnú skladbu:

1. názov prvku, detailu (a príp. aj bližšie určenie)
2. situovanie v NhNKP (PO)
3. typ, druh
4. sloh, datovanie
5. materiál, technika
6. rozmery
7. stav (a jeho stručný popis)
8. návrh na opatrenia a ochranu počas obnovy
9. návrh na spôsob obnovy a prípadnej prezentácie
10. iné dôležité údaje, ak sú pre danú položku významné (napr. autor, nápis, funkcia, pôvod, autenticita a i.)
11. fotografia

POZN. Zameranie významných a hodnotných prvkov bude súčasťou grafickej prílohy.

Podľa potreby je možné niektorý z vyššie uvedených údajov vynechať, ak napr. nie je reálne ho zistiť, nie je opodstatnený a pod.

Situovanie každého inventarizovaného prvku a detailu musí byť **zaznačené** v grafickej dokumentácii!

Pokiaľ sa zhodné prvky a detaily vyskytujú v NhNKP (PO) opakovane (2 a viac-krát), nie je potrebné pre každý z nich spracovávať samostatnú položku, ale pre všetky zhodné prvky a detaily je možné vytvoriť jednu položku s uvedením všetkých umiestnení v pamiatke a všetky vyznačiť v grafickej prílohe.

e) Inventarizačný súpis prípadných sond a nálezov s ich odôvodnením a vyhodnotením

Kedže sondáž nemusí byť súčasťou výskumu (preto aj vyhláška hovorí o „prípadných“ sondách), inventarizačný súpis sond nie je povinnou súčasťou výskumnej dokumentácie.

V súlade s novými progresívnymi trendami pamiatkovej ochrany a výskumnej praxe je snaha o čo najdôslednejšie využívanie nedeštruktívnych metód výskumu a minimalizácia deštruktívnych zásahov do pamiatky. Žiadúce je nepreferovať deštruktívne metódy výskumu tam, kde je možné dospieť ku kvalifikovaným a požadovaným výsledkom aj bez nich. Uprednostňovanie nedeštruktívnych metód výskumu je zakotvené aj v pamiatkovom zákone, § 39 ods. 4.

Pokiaľ sa však sondáž uskutočnila, je táto časť e) povinnou súčasťou dokumentácie!

V prípade sondáže v rámci pamiatkového výskumu na omietkových a náterových vrstvách (fasády, steny, klenby, stropy atď.) je potrebné rozhodnutím stanoviť a vopred vykonať aspoň zist'ovací reštaurátorský výskum na prípadné maliarske výzdoby.

Sondážou pre účely pamiatkového výskumu rozumieme cielené lokálne deštruktívne odkryvy, plošne jasne vymedzené, cielené na určené vrstvy alebo na predpokladané detaily a nálezy.

Nálezovými situáciami pre účely pamiatkového výskumu rozumieme miesta s prirodzeným alebo samovoľným odkryvom, ktoré bez cieleného deštruktívneho zásahu poskytujú informácie a poznatky o murivách, omietkach, konštrukciách, stavebných a dekoratívnych prvkoch a pod. (t. j. miesta s opadanou omietkou, neomietané murivá atď.)

Nález pre účely tohto metodického usmernenia je poznatok, údaj, informácia alebo ich súhrn, zistený alebo získaný v mieste sondy alebo nálezovej situácie. (POZN. Definícia sa nezhoduje s definovaním nálezu v pamiatkovom zákone.)

Vo výskumnej dokumentácii je potrebné rozlišovať sondy a nálezové situácie! Optimálne je aj ich odlišné označovanie (sondy S 1 až xx, nálezové situácie N 1 až xx).

Číslovanie sond: Systém číslovania má vychádzať z logiky skladby a charakteru objektu a jeho skúmaných častí. Podľa počtu sond možno zvoliť číslovanie sond podľa podlaží, pri menšom počte sond sumárne od suterénu nahor, v zásade však samostatne v interiéri a v exteriéri. Číslovanie musí byť vždy jasné a prehľadné, čísla

sa nesmú opakovať, aby nedochádzalo k nesprávnej identifikácii a k mylným interpretáciám. Pokiaľ sa čísluje vždy znova od č.1 v jednotlivých miestnostiach, podlažiach, krídlach, na fasádach a pod., je potrebné k vlastnému číslu sondy pridať ďalší identifikačný znak (napr. písmeno, číslo miestnosti atď.).

Inventarizáciu sond a nálezových situácií je možné uviesť tak, že popis a vyhodnotenie sond a nálezových situácií sa uvedie v textovej časti výskumu, v číselnom poradí, fotografie sa umiestnia v prílohe a označenie sond a nálezových situácií bude v grafickej prílohe.

Optimálnym riešením sa však z praxe ukazuje syntetizujúce spracovanie, kde každá sonda a každá nálezová situácia je súbežne spracovaná textovo aj fotograficky, kde fotografia priamo ilustruje uvedený text. Osobitne je zaradená iba lokalizácia sond v grafickej prílohe.

V texte pri každej sonde a nálezovej situácii sa uvádza:

1. Druh (typ) sondy (neplatí pre nálezové situácie)
 - plošné, t.j. sondy, ktorými sa odkrývajú len omietkové vrstvy po základnú omietku na murive;
 - hĺbkové, t.j. sondy, ktorými sa odkrýva murivo a zisťujú súvislosti medzi konštrukciami, alebo rôzne skryté architektonické a výtvarné prvky.
2. Rozmery (neuvádzajú sa pri nálezovej situácii).
3. Situovanie v objekte (interiér, exteriér, trakt, krídlo, podlažie, miestnosť) a bezprostredné situovanie vpriestore či na ploche.
4. Odôvodnenie sondy (neplatí pre nálezové situácie) - očakávaný výsledok.
5. Skutočný nález, jeho vyhodnotenie a kontext.
6. Podľa potreby aj návrh úpravy alebo prezentácie.

Vzor- Sonda č. XX, skladá sa z 2 častí (hĺbková a plošná) rozdelených priebežným, zasadeným elektrickým káblom. Rozmery 25x40 cm. Situovanie – severný trakt, 1.nadzemné podlažie, miestnosť č.14, na severnej stene pri východnom obložení stredných dverí do siene, zvislá vo výške 160 cm od dlážky. Dôvod sondy - overenie možnosti napojenia novej priečky až po strop v prípade absencie maľovanej výzdoby na omietkových vrstvách. Nález - v homej časti - hĺbková sonda odkryla tehlové murivo resp, plentáž pri osadzovaní výplne dverí do siene okolo r. 1886 - 1887. Na tehle je cca 3 - 5 cm vrstva omietky s bielymi nátermi, zeleno - sivý s kvetinovým vzorom až po sivomodrý posledný náter. V dolnej časti je odkrytá plocha 20 x 15 len po zeleno - sivý náter s kvetinovým vzorom. Návrh úpravy - plánovanú priečku je možné osadiť a napojiť na existujúce murivo.

Fotografiu a textový popis s vyhodnotením je potrebné uviesť u každej sondy a nálezovej situácie, v ktorej bol zistený nejaký nález!

Sondy bez nálezov postačí uviesť so základnými údajmi (druh, umiestnenie, rozmery, odôvodnenie sondy) a s informáciou, že v sonde nebol zistený žiadny nález. Tieto sondy nie je potrebné fotograficky dokumentovať, do grafickej dokumentácie je však nutné zaznačiť všetky sondy aj nálezové situácie.

Vyhodnotenie sond a nálezových situácií obsahuje popis nálezov podľa:

- a) murív - materiál, spôsob ukladania materiálu ak je čitateľný (napr.: murivo z lomového kameňa kladeného do riadkov, tehlové s krížovou väzbou a pod.), spôsob dopĺňovania alebo vyspravovania muriva;
- b) pojív - ložná malta spájajúca murivo – druh, charakteristiky, vlastnosti (štruktúra, zloženie, farba a ostatné);
- c) omietok – charakteristická štruktúra, zloženie, farba, povrchová úprava omietky;
- d) náterových vrstiev - ich radenie, vlastnosti, hrúbka, farebnosť jednotlivých náterov a pod.

Vzor: omietková vzorka č. 1. z muriva pod oknom - svetlookrová, drobnozmná - súdržná, jemná s malými frakciami vápna, na väčšom kúsku omietkovej vzorky zbytok vápenného náteru - podobný ako na tzv. primárnej omietke v.....

Omietková vzorka č. 3 - z poslednej tehlovej vysprávky muriva pod oknom - svetlosivá (asi pridanie cementu?), jemná sypká, vápenné frakcie veľmi sporadické.

Vyhodnotenie nálezových situácií sa týka samovoľne odkrytých konštrukcií alebo pôvodne neomietnutých konštrukcií dokladajúcich architektonicko-historický vývoj NhNKP. Nálezové situácie sú spravidla súčasťou všetkých typov výskumov, deštruktívnych, nedeštruktívnych aj kombinovaných. Popis nálezových situácií je rovnaký ako popis sond s výnimkou uvádzania údajov, ktoré sú pre nálezové situácie irelevantné.

Záverečnou položkou v tejto časti dokumentácie je celkové vyhodnotenie sondážneho prieskumu a nálezových situácií, t.j. syntetické zhodnotenie z hľadiska vývoja danej architektúry. Jeho súčasťou je predovšetkým stratigrafia, t. j. prehľadné postupné zoradenie jednotlivých zistených murív, omietok a významných náterových vrstiev s ich stručnými charakteristikami a s uvedením príslušných významnejších nálezov vždy v tej ktorej stratigrafickej položke.

Fotografické dokumentovanie sond

Kedže pri fotografickom dokumentovaní sond často dochádza k nečitateľnosti nálezu na fotografii, odporúča sa, pokiaľ to na fotografii nečitateľný alebo zle čitateľný

nález vyžaduje, vyznačiť jednotlivé časti, prvky alebo vrstvy nálezu buď in situ, alebo priamo na fotografii (napr. oddeliť čiarou, očíslovať a pod.).

(Obdobne je to zvykom v reštaurátorských dokumentáciách.)

Poznámka:

Sondy je potrebné realizovať cielene so zameraním najmä na miesta, ktoré by mali byť výpovedné (usudzujúc z dovedy získaných poznatkov o vývoji objektu a z vizuálneho prieskumu) a na miesta, kde investor pri zámere obnovy predpokladá zmeny vrátane zásahov do historických konštrukcií. Pri zámere obnovy je potrebné investora upozorniť, že využívanie pamiatky musí byť v súlade s plošným a objemovým riešením pamiatky pri zachovávaní typologického druhu tak, aby pri obnove boli zásahy do pamiatky minimálne a obnova realizovaná čo najšetnejšie. Tým aj sondážne práce budú minimálne.

Podľa doterajších skúseností sa ukazuje nutnosť realizovania sond najmä pri adaptáciach objektov na iné účely ako je historická funkcia pamiatky a tiež pri komplexnej modernizácii technickej infraštruktúry.

Pri údržbe a oprave NhNKP (bez búracích prác) zvyčajne sondáž nie je potrebná, stačí základná obhliadka a odborné usmernenie prác.

Pri spracovaní kvalitného zamerania, po vyhodnotení archívneho výskumu a kvalitnom profesionálnom vizuálnom výskume s využitím nálezových situácií často nie je potrebné kvôli analýze vývoja pamiatky sondy realizovať.

f) **Analýza vývoja kultúrnej pamiatky**

Je povinnou súčasťou výskumnej dokumentácie.

Jej vstupnou podkapitolou má byť archívny historický výskum. Napriek tomu, že tento výskum vyhláška exaktne nepredpisuje, je potrebné ho považovať za povinnú súčasť výskumu a výskumnej dokumentácie. Jeho význam je nesporný, jeho výsledky sú jedným z podstatných a veľmi dôležitých vstupov, ovplyvňujúcich o.i. aj rozsah, charakter, zameranie a výsledky vlastného pamiatkového výskumu.

Potrebu, charakter a rozsah archívneho historického výskumu prirodzene ovplyvňujú faktory ako napr. prístupnosť prameňov, rozsah už uverejnených poznatkov a informácií o predmetnej pamiatke, druh a charakter pamiatky, určené zameranie pamiatkového výskumu atď.

Analýza vývoja kultúrnej pamiatky sa spracováva na základe vyhodnotenia a syntézy výsledkova poznatkov :

- archívneho historického výskumu (alebo aspoň publikovaných a overiteľných prameňov, historických máp, archívnych fotografií),
- literatúry,
- ďalších podkladov (výsledky iných špecializovaných výskumov a prieskumov, ústne informácie a pod.),
- ohliadky NhNKP, vizuálneho výskumu a vyhodnotenia sond a nálezov.

Analýza obsahuje:

1. Etapizáciu vývoja pamiatky podľa jednotlivých storočí a slohov, kde datujeme a charakterizujeme základné stavebné etapy a zásahy s previazaním na jednotlivé architektonické a výtvarné prvky na umelecko-remeselné a remeselné detaily.
2. Zaradenie NhNKP do širších vzťahov z hľadiska vývoja daného sídla a do kontextu vývoja daného typologického druhu architektúry či stavebného diela.
3. Prínos výskumu pre poznanie hodnôt samotnej pamiatky a pamiatkového fondu.

g) Vyhodnotenie výskumu v písomnej a grafickej podobe

Na základe sumarizácie všetkých získaných poznatkov a údajov o pamiatke, zhodnotenia výsledkov vlastného terénneho výskumu a analýzy vývoja NhNKP sa vypracuje súhrnná textová a osobitná grafická časť výskumu, obsahujúca prehľad a zhrnutie (analýzu a syntézu) poznatkov do identifikácie vývojových etáp pamiatky a k nim príslušiacich častí a prvkov pamiatky.

Grafické vyhodnotenie

= osobitná grafická príloha (zväčša označovaná ako „Slohová analýza“).

Jednotlivé vývojové etapy pamiatky sa vyjadrujú :

1. farebne, alebo
2. v čierno-bielej štruktúre.

(metodika oboch spôsobov značenia vid' v prílohe).

Voľba grafického vyjadrenia je podmienená zásadou čitateľnosti a závisí od:

1. mierky, v ktorej bolo vyhotovené zameranie jestvujúceho stavu ako grafického podkladu,
2. komplikovanosti vývoja pamiatky alebo zložitosti jej skladby,
3. požadovanej hĺbky analýzy vývoja NhNKP.

Všeobecne platí, že čierno-biele štruktúrované značenie nemožno odporúčať pri pamiatkach s komplikovanejším vývojom ani pri zložitejších stavbách, ani pri použití väčšej mierky. Vo všetkých týchto prípadoch sa grafické vyjadrenie stáva neprehľadným. Čierno-biele štruktúrované značenie je možné uplatniť najmä pri vyjadrení analýzy vývoja NhNKP s nekomplikovaným stavebným vývojom.

Do grafického vyhodnotenia výskumu sa zaznačujú aj sondy a nálezové situácie, ako aj hodnotné prvky a detaily podľa inventarizačného súpisu (tieto možno zaznačiť podľa úvahy prípadne do grafickej prílohy „Návrh na obnovu“).

V grafickej dokumentácii sa uplatňujú predovšetkým pôdorysy. V prípade zistenia komplikovanejších nálezov a zložitejších situácií je potrebné uplatniť aj pohľady a rezy (podľa potreby). Ide predovšetkým o situácie, kde vertikálne nad sebou došlo k viacerým nálezom alebo kde boli zistené dve a viac slohových vrstiev.

Každý pôdorys musí byť označený severkou a každý výkres musí obsahovať aj tzv. rozpisku (názov pamiatky, lokalita, autor výkresu, dátum, mierka atď.). Taktiež by

každý výkres mal obsahovať legendu (slohy a štýly, označenie sond a nálezov, hodnotných prvkov atď.), v prípade potreby – napr. pre nedostatok miesta na výkresoch - je však možné uplatniť aj jednu spoločnú legendu pre všetky výkresy slohovej analýzy (a zlášť pre všetky výkresy návrhu na obnovu – vid' aj v bode i)).

h) Charakteristika pamiatkových hodnôt kultúrnej pamiatky

Je povinnou a veľmi dôležitou súčasťou dokumentácie, keďže je základným východiskom pre ochranu pamiatky, návrh na obnovu, pre metodiku pamiatkovej obnovy a následne pre projektovú dokumentáciu.

Je jedným z hlavných výsledkov výskumu a na ich základe je špecifikáciou a súhrnným vyjadrením predmetu ochrany NhNKP, najmä:

- a) urbanistických súvislostí a bezprostredného okolia (dominantnosť v zástavbe, priehľady, park, záhrada, oplotenie atď.),
- b) architektonického alebo stavebného diela ako typologického a dispozičného druhu s jeho príznačnými charakteristikami,
- c) funkcie a využitia,
- d) konštrukčného a materiálového riešenia,
- e) architektonických a výtvarných detailov, umelecko-remeselných a remeselných prvkov,
- f) archeologických nálezov na parcele,
- g) ďalších pamiatkových hodnôt, aj nemateriálnej povahy (napr. historická dimenzia)

Charakteristika pamiatkových hodnôt je základným východiskom pre stanovenie predmetu ochrany. Preto je potrebné, aby v tejto časti dokumentácie boli pamiatkové hodnoty

- jasne špecifikované,
- presne definované
- konkrétne formulované.

Iba takto stanovené pamiatkové hodnoty a následne predmet ochrany môžu byť kvalifikovaným podkladom pre následnú obnovu, užívanie, základnú ochranu alebo akýkoľvek budúci zásah do pamiatky. Sú nevyhnutným predpokladom pre stanovenie presnej metodiky ochrany, obnovy, prezentácie a využitia pamiatky.

i) Návrh obnovy, ochrany a prezentácie kultúrnej pamiatky

Je povinnou súčasťou výskumnej dokumentácie, pokiaľ sa výskum vykonal ako príprava obnovy. V tom prípade je zásadným podkladom na spracovanie projektovej dokumentácie.

Pokiaľ sa výskum vykonával pre dokumentačné a vedecké účely, je táto časť odporúčanou súčasťou výskumnej dokumentácie, ktorá môže byť vodítkom pre perspektívne budúce obnovy alebo iné zásahy do pamiatky.

Návrh musí vychádzať z výsledkov výskumu a musí jasne a presne definovať

- celkovú koncepciu prístupu k pamiatke
- spôsob zachovania, ochrany, obnovy a prezentácie pamiatkových hodnôt
- spôsob nakladania s nálezmi
- možnosti úprav a zmien v súlade so zásadami pamiatkovej ochrany
- odporúčané prezentovanie a využitie pamiatky a jej jednotlivých častí a prvkov.

Návrh podľa § 7 ods. 3 vyhlášky obsahuje:

- a/ zhrnutie výsledkov a záverov pamiatkového výskumu,
- b/ požiadavky:
 - na zachovanie, obnovu a prezentáciu hodnôt pamiatky, jej hmotnej podstaty, prvkov a detailov tvoriacich jej súčasť,
 - na odstránenie predchádzajúcich nevhodných zásahov a úprav,
- c/ návrh konkrétnych opatrení na záchranu a obnovu pamiatky a jej vhodné funkčné využitie,
- d/ grafické zobrazenie navrhovaného spôsobu obnovy kultúrnej pamiatky.

Návrh na obnovu sa má prioritne sústrediť na skúmané časti a prvky pamiatky, na konštatované pamiatkové hodnoty a na zistené nálezy. Následne sa vyjadruje aj k celkovému prístupu k obnove pamiatky, k jej budúcemu využitiu a prezentácii.

K ďalším záležitostiam plánovanej obnovy, ktoré priamo a bezprostredne nesúvisia s výskumom ani s jeho výsledkami (ako napr. nadstavanie ďalších podlaží, zobytnenie podkrovia, nové prístavby a pod.) sa návrh má vyjadrovať iba z hľadiska zachovania pamiatkových hodnôt a rešpektovania predmetu ochrany!

Výsledky výskumu prenesené do návrhu na obnovu nemajú byť ovplyvňované projektovou dokumentáciou (ani keď už táto existuje, keďže aj v zmysle pamiatkového zákona je výskumná dokumentácia prípravnou dokumentáciou a až následne na základe jej výsledkov má vzniknúť projektová dokumentácia), ani zohľadňovaním rôznych iných aspektov, ako sú technické a bezpečnostné normy, dodávateľské možnosti, materiálové a finančné nároky na obnovu a pod.

V návrhu na obnovu má byť vyjadrená základná filozofia a stratégia akéhokoľvek ďalšieho zaobchádzania s pamiatkou, a to na základe exaktne zistených, definovaných a vyhodnotených pamiatkových hodnôt.

Grafické zobrazenie návrhu na obnovu sa rieši obdobne ako analýza vývoja pamiatky (viď aj v bode g)), t.j.

1. farebne, alebo
2. v čierno-bielej štruktúre.

(metodika oboch spôsobov - viď v prílohe).

Voľba grafického vyjadrenia závisí od:

1. mierky, v ktorej bolo vyhotovené zameranie jestvujúceho stavu ako grafického podkladu,
2. komplikovanosti návrhu alebo zložitosti skladby pamiatky.

Grafické zobrazenie „Návrh na obnovu“ musí mať priamu väzbu na textovú časť návrhu obnovy.

j) Požiadavky na vykonanie prípadných ďalších špecializovaných výskumov s určením rozsahu a s odôvodnením

Táto časť má byť vždy súčasťou výskumnej dokumentácie. Je dôležitá z hľadiska:

1. zhodnotenia všetkých do tej doby vykonaných výskumov a ich výsledkov, ktoré by mali byť previazané a vyhodnotené vsyntéze s výsledkami architektonicko-historického pamiatkového výskumu;
2. vyšpecifikovania potreby získania ďalších exaktných poznatkov a informácií, ktorá vyplýva z výsledkov architektonicko-historického pamiatkového výskumu.

Realizátor výskumu, dôkladne oboznámený s pamiatkou a so všetkými problémami a otázkami s ňou spojenými, môže najkvalifikovanejšie posúdiť, aký druh výskumu alebo prieskumu je ešte potrebné vykonať a tento jeho názor je podkladom pre rozhodnutia KPÚ o vykonaní ďalších výskumov a prieskumov na pamiatke.

Požiadavka na vykonanie prípadných ďalších špecializovaných výskumov musí obsahovať určenie rozsahu a odôvodnenie.

Posúdiť potrebu ďalších výskumov a prieskumov je nutné najmä v oblastiach:

- archeologických výskumov v prípade predpokladaných zásahov do zeme,
- statických prieskumov a výskumov v prípade porúch alebo podozrenia na statické poškodenie a ohrozenie pamiatky, s návrhom riešenia,
- prieskumov príčin zavlhania s návrhom ich odstránenia a sanácie,
- reštaurátorských výskumov v prípade existencie alebo nálezov výtvarných a umeleckoremeselných súčastí a prvkov pamiatky, resp. aj v prípade predpokladu skrytých prvkov tohto druhu;
- iných nadväzujúcich výskumov a prieskumov (geologický, hydrogeologický, mykologický, fyzikálno-chemický, dendrologický a pod.)

k) Fotografická a grafická dokumentácia súčasného a podľa možností aj historického stavu kultúrnej pamiatky, ako aj dokumentácia o priebehu výskumu

Je povinnou súčasťou výskumu a spravidla obsahuje:

- dobové fotografie pamiatky a jej prostredia,
- archívne mapové podklady s vyznačením situovania pamiatky,
- dobové grafické dokumentácie (plány, zamerania, nákresy),
(tieto tri položky v rozsahu, aký sa podarí získať, najmä v rámci archívneho historického výskumu)
- celkové pohľady (situáciu, hmotovo-priestorovú skladbu),
- celkové zábery fasád,
- charakteristické konštrukcie v interéri, priestory (klenby, stropy),
vývojovo dôležité vertikálne a horizontálne konštrukcie, komunikačné systémy (schodiská, chodby), otvory (portály, okná) historické vykurovacie systémy alebo technické riešenia dôležité z hľadiska zachovania pamiatkových hodnôt,
- detailné zábery sond a nálezov dôležitých z hľadiska určenia slohového vývoja objektu (k fotografiám sond a nálezov viď v časti e).

Pri čiastkových výskumoch je rozsah fotodokumentácie determinovaný spôsobom a rozsahom výskumu.

Fotografie majú mať výpovednú hodnotu, nie je dôležité iba ich množstvo.

Osobitými dokladmi dokumentujúcimi priebeh výskumu, ktoré by mali byť súčasťou výskumnej dokumentácie ako jej príloha, sú záznamy z prípadných komisionálnych posúdení, kontrolných dní počas výskumu alebo aspoň zo záverečného posúdenia vykonaného výskumu.

I) Údaje o podkladoch, prameňoch a použitej literatúre

Sú povinnou súčasťou výskumnej dokumentácie.

Spracovanie a zaradenie tejto časti v rámci materiálu je na zväžení spracovateľa dokumentácie. Je možné zaradiť ju aj za Analýzu vývoja kultúrneho pamiatky, resp. na iné miesto podľa logiky skladby dokumentácie.

Archívny historický výskum, ktorý má byť súčasťou dokumentácie, má spravidla svoje podklady, pramene a literatúru, vlastný pamiatkový výskum môže čerpať z iných podkladov. V tom prípade však tiež odporúčame spracovanie jedného spoločného zoznamu použitých (resp. aj nepoužitých, ale existujúcich) podkladov, prameňov a literatúr ako samostatnú časť výskumnej dokumentácie v súlade s vyhláškou.

Zoznam spravidla obsahuje:

- a) Údaje o grafických podkladoch
 - zameranie jestvujúceho stavu pred obnovou v M 1:50 alebo zmenšením do M 1:100 s uvedením autora, roku a kvality - presnosti a úplnosti vyhotovenia
- b) Údaje o prameňoch
 - historické zamerania, plány, projektová dokumentácia
 - historické katastrálne mapy, veduty, nákresy, grafiky
 - historické fotografie
 - archívne pramene - evidované, publikované, v opodstatnených prípadoch (zvlášť významné NhNKP) aj priame archívne pramene
 - predchádzajúce pamiatkové výskumy ako východiskový materiál (povinné zisťovanie a citovanie)
 - iné predchádzajúce výskumy a prieskumy, ak sú východiskovým materiálom (reštaurátorské, statické, archeologické a pod.)
- c) Údaje o literatúre
 - všetka odborná literatúra v priamej väzbe na predmetnú NhNKP a na sídlo v ktorom sa táto nachádza, dopĺňajúca a objasňujúca vyhodnotenie výskumu.

Všetky položky sa spracovávajú podľa bibliografických pravidiel.

m) Iné súčasti, ktoré autor výskumu považuje za dôležité z hľadiska dokumentovania pamiatkových hodnôt kultúrnej pamiatky, ich zachovania, obnovy a prezentovania

Nie sú povinnou súčasťou výskumu, ich vyjadrenie a spôsob prezentácie si určuje autor výskumu sám.

Povinnou súčasťou dokumentácie ako jej príloha bude príslušné rozhodnutie Krajského pamiatkového úradu, ktorým bola určená povinnosť na vykonanie výskumu ! Je to dôležité nielen pre posúdenie vlastného pamiatkového výskumu a jeho súladu s rozhodnutím, ale aj pre kontinuitu informácií pre budúcnosť, keď sa výskumná dokumentácia stane archívnym materiálom.

n) Stanovisko Pamiatkového úradu SR k výsledkom výskumu

Ide o odborné zhodnotenie kvality výskumu, jeho výsledkov a miery splnenia požiadaviek zakotvených v rozhodnutí Krajského pamiatkového úradu.

O stanovisko požiada spracovateľ priamo PÚ SR pred tým, než výskumnú dokumentáciu odovzdá vlastníkovi (investorovi) a štátnemu pamiatkovému dohľadu (KPÚ). K žiadosti priloží 2 ex. (alebo aspoň 1 ex.) kompletnej výskumnej dokumentácie.

Stanovisko PÚ SR je podľa znenia vyhlášky priamou súčasťou skladby výskumnej dokumentácie, preto jeho obstaranie je záležitosťou spracovateľa. Dokumentácia odovzdávaná vlastníkovi (investorovi) a KPÚ už má obsahovať aj túto predpísanú súčasť.

Vypracoval:

Pamiatkový úrad SR Bratislava

Odbor výkonu štátnej správy, Mgr. Eva Ševčíková

(na základe podkladov Ing. arch. L. Husovskej, PhD. a PhDr. N. Urbanovej)

apríl 2004

Príloha:

Metodika spracovania grafickej dokumentácie

1. „Slohová analýza“
2. „Návrh na obnovu“

Legenda ku grafickej časti výskumova návrhu obnovy

1. VÝSKUM

Slohová analýza

farebné značenie

sloh

predrománsky
a románsky

gotický

renesančný

barokový

klasicistický

historizujúci 19. stor. a secesia

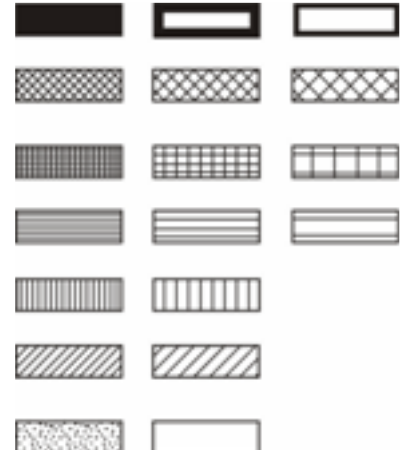
20. storočie po secesii
moderna a novšie úpravy

predpoklad slohu sa značí
šrafovaním v príslušnej
farebnosti

predpoklad presnejšie
nedatovateľnej alebo
prechodnej stavebnej
etapy sa značí
dvojfarebným šrafovaním
farbenami tých slohov,
ktorých sa etapa dotýka

grafické značenie

Vpravo od farebných, resp. grafických značiek vyjadrujúcich slohové etapy sa uvádza datovanie jednotlivých etáp i s upresňujúcim slovným sprievodom, ako napr.: pred r. 1300, po r., okolo, zač. (začiatkom), kon. (koncom), tret. (tretina), pol. (polovica) a pod., prípadne aj v širšom časovom rozmedzí, prebiehajúcim cez viaceré slohové obdobia, napr.: 1700 – 1850. Vo farebnom značení sa potom objaví v podobe šrafovania.

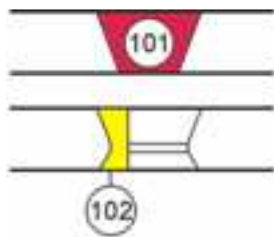
Prvky, sondy a ďalšie grafické značenia

	strop	
		
		
	podlaha	
	klenba	
	hodnotné architektonické a výtvarné prvky	
	sonda nálezové situácie	
		
		
	potreba ďalšieho výskumu	<i>Označenie potreby ďalšieho výskumu značkou v kruhu platí pre celú miestnosť, alebo fasádu</i>
		
	potreba reštaurátorského výskumu	<i>Značí sa vždy v zelenej farebnosti</i>
		
	potreba reštaurátorského výskumu v grafickom značení	<i>Návrh na kontrolný blok prvkov a situácií, ktoré by sa mali pri obnove zachovať</i>
	kontrolný blok	
	fotozáber	
	na vertikálnu konštrukciu	
	na strop	
	na podlahu	

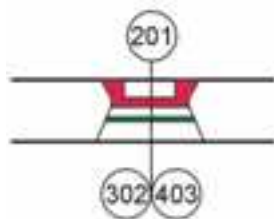
2. NÁVRH OBNOVY

	murivo		
	prvky	zachovať	<i>podľa potreby špecifikovať v položkových tabuľkách</i>
		reštaurovať alebo umelecko-remeselne obnoviť	<i>špecifikovať v položkových tabuľkách</i>
		možnosť upraviť	<i>podľa potreby špecifikovať v položkových tabuľkách</i>
		nutnosť upraviť	<i>špecifikovať v položkových tabuľkách</i>
		doplniť	<i>podľa potreby špecifikovať v položkových tabuľkách</i>
		odstrániť	<i>podľa potreby špecifikovať v položkových tabuľkách</i>
		<u>ostatné značenia</u>	
		položka	
		kontrolný blok	<i>vyjadruje úsek muriva či prvkov, ktorýmá zostať neporušený ako dokument alebo pred ďalší výskum (špecifikuje sa v položkovej tabuľke)</i>
		- na vertikálnej konštrukcii	
		- na horizontálnej konštrukcii	<i>všeobecne sa špecifikuje v texte</i>
		potreba ďalšieho výskumu	<i>bližšie možno prípadne špecifikovať aj v položkovej tabuľke</i>
		potreba reštaurátorského výskumu	<i>musí sa zhodovať s číslovaním v pamiatkovom výskume</i>
1		číslovanie miestností	

Príklady označovania jednotlivých položkovaných prvkov

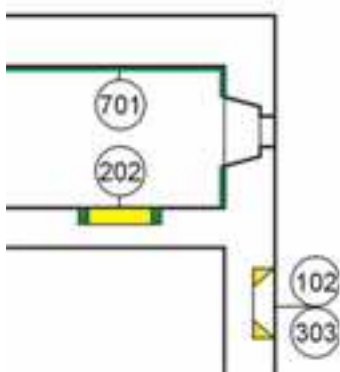
murivo

ostenie a výplne otvorov

prvkyna horizontálnych konštrukciách

prvkyna vertikálnych konštrukciách

omietka